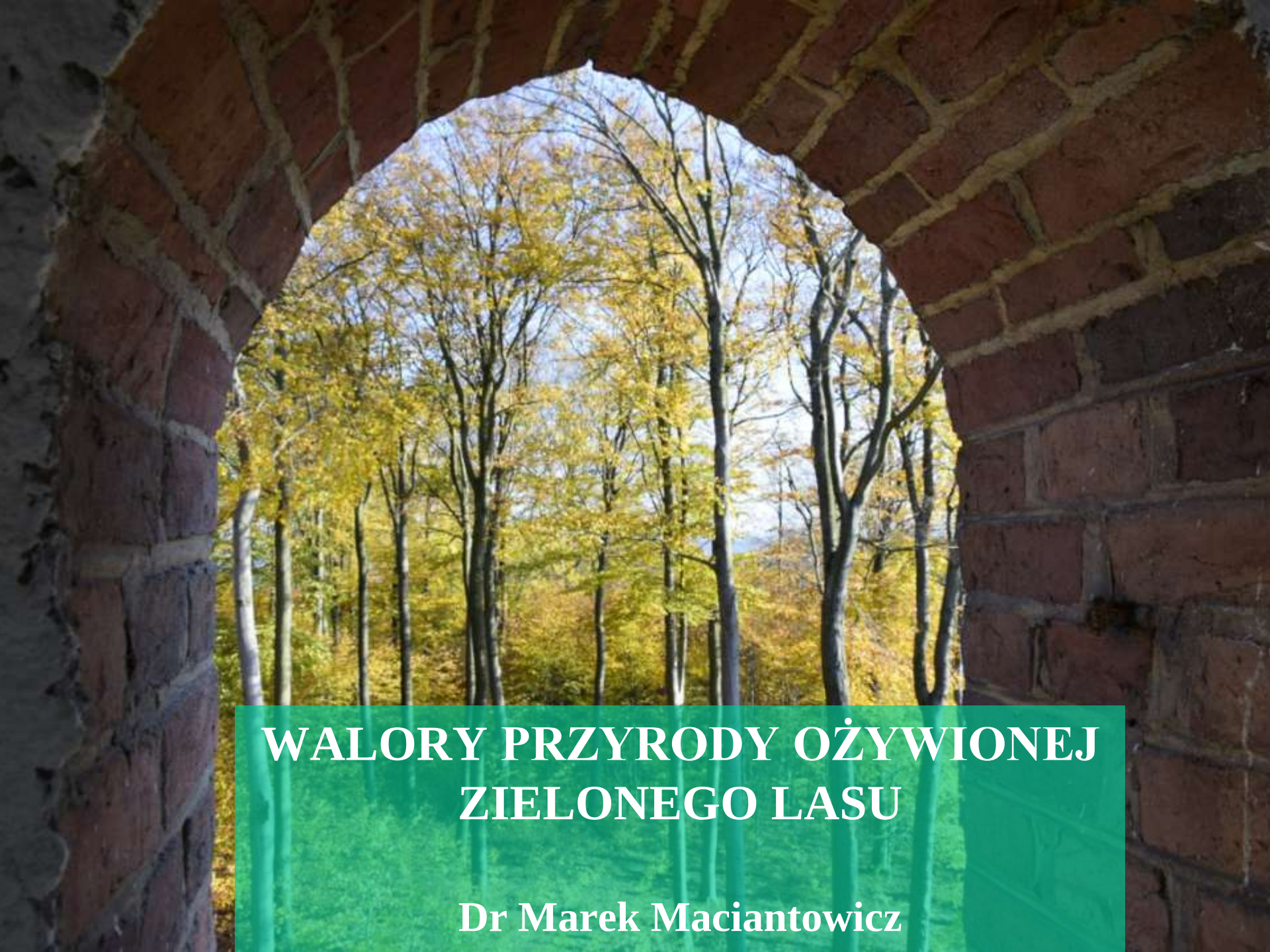

WALORY PRZYRODY OŻYWIONEJ ZIELONEGO LASU

Dr Marek Maciantowicz

Zielony Las – miejsce niezwykłe

Zielony Las to wyjątkowy kompleks leśny, którego walory przyrodnicze opisywano już od połowy XIX wieku. W 1860 roku ukazało się opracowanie profesora Aschersona z Berlina, opisujące, między innymi, rzadkie rośliny Zielonego Lasu. W 1861 ukazała się praca Baenitza, a w latach 1872-75 opublikowano trzy prace Kurta Struve - nauczyciela żarskiego gimnazjum i pasjonata botaniki. O wysokich walorach tego miejsca świadczy również utworzenie tu w 1940 roku dużego rezerwatu, który chronił wiekowe buczyny i wspaniałe lasy jodłowe i świerkowe. Również dzisiaj o randze tego kompleksu świadczy włączenie go do europejskiej sieci Natura 2000, ze względu na występowanie cennych buczyn, grądów i łęgów. Obszar siedliskowy Natura 2000 „Las Żarski" obejmuje 1245,1 ha. Poza tym znajduje się tutaj obszar chronionego krajobrazu, użytek ekologiczny „Katarzyna" (5,49 ha) oraz pomniki przyrody.

Przedwojenny podział administracyjny terenów obecnego woj. lubuskiego

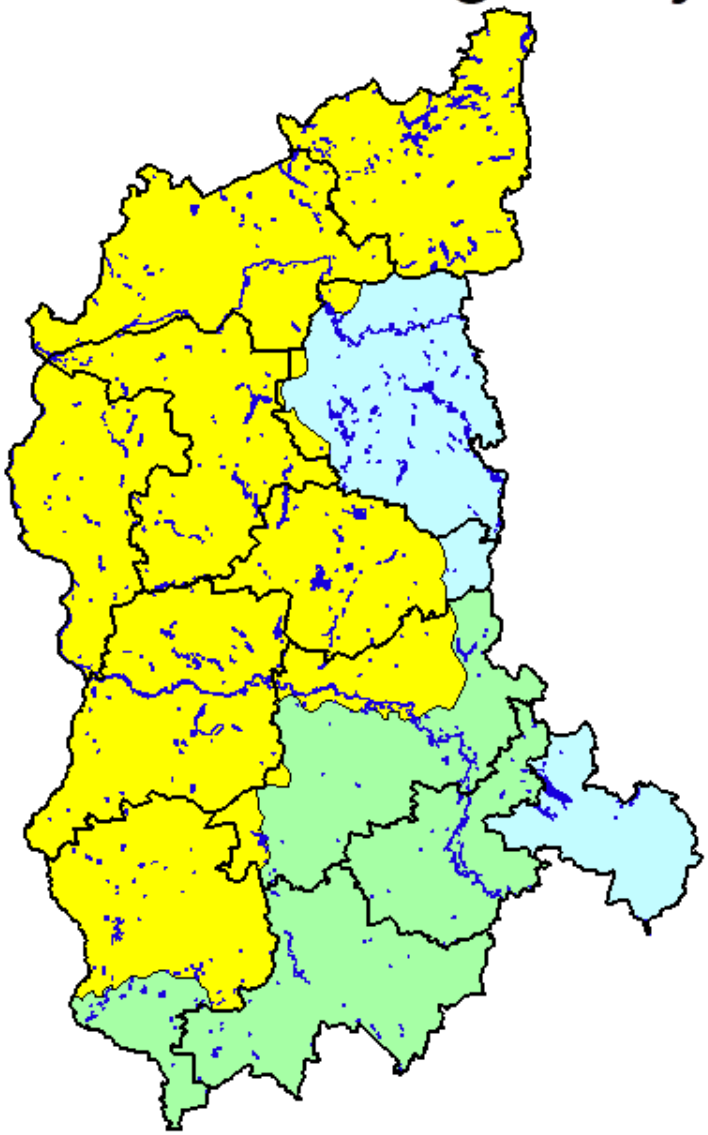

Powiaty współczesne
Wody
Przedwojenne prowincje
Brandenburgia
Grenzmark
Śląsk

Paul Friedrich August Ascherson (1834 - 1913).

Botanik, historyk, etnograf. Całe życie związany z Berlinem – tutaj się urodził i w wieku 16 lat rozpoczął studia medyczne na Uniwersytecie Berlińskim kierując swoje zainteresowania ku botanice. W wieku 21 lat obronił pracę doktorską na temat geografii roślin Brandenburgii – „*Studiorum phytogeographicorum de Marchia Brandenburgensis specimen*”. Od 1860 był asystentem w berlińskim ogrodzie botanicznym. W roku 1863 habilitował się ze specjalizacji botanika i geografia roślin. W 1873 r. został profesorem na Uniwersytecie Berlińskim. Brał udział w ekspedycjach naukowych do Afryki, jednak jego głównym terenem badań był obszar ówczesnej Brandenburgii i Saksonii. Efektem wieloletnich badań terenowych była wydana w 1864 roku praca opisująca florę Brandenburgii (*Flora der Provinz Brandenburg, der Altmark und des Herzogthums Magdeburg*).

Monografia wydana w 1907 r. Pod redakcją G. Schwalbe, E. Zache, P.Graebner, K. Eckstein.

GEOLOGISCHE KARTE DER PROVINZ BRANDENBURG.

Entworfen für die Internationale Geologische Karte von Europa von

Prof. Dr. K. Keilhack, Geh. Bergrat in Berlin 1908.

„Brandenburgische Landeskunde Band I."

Zu: „Zache, Der Boden."

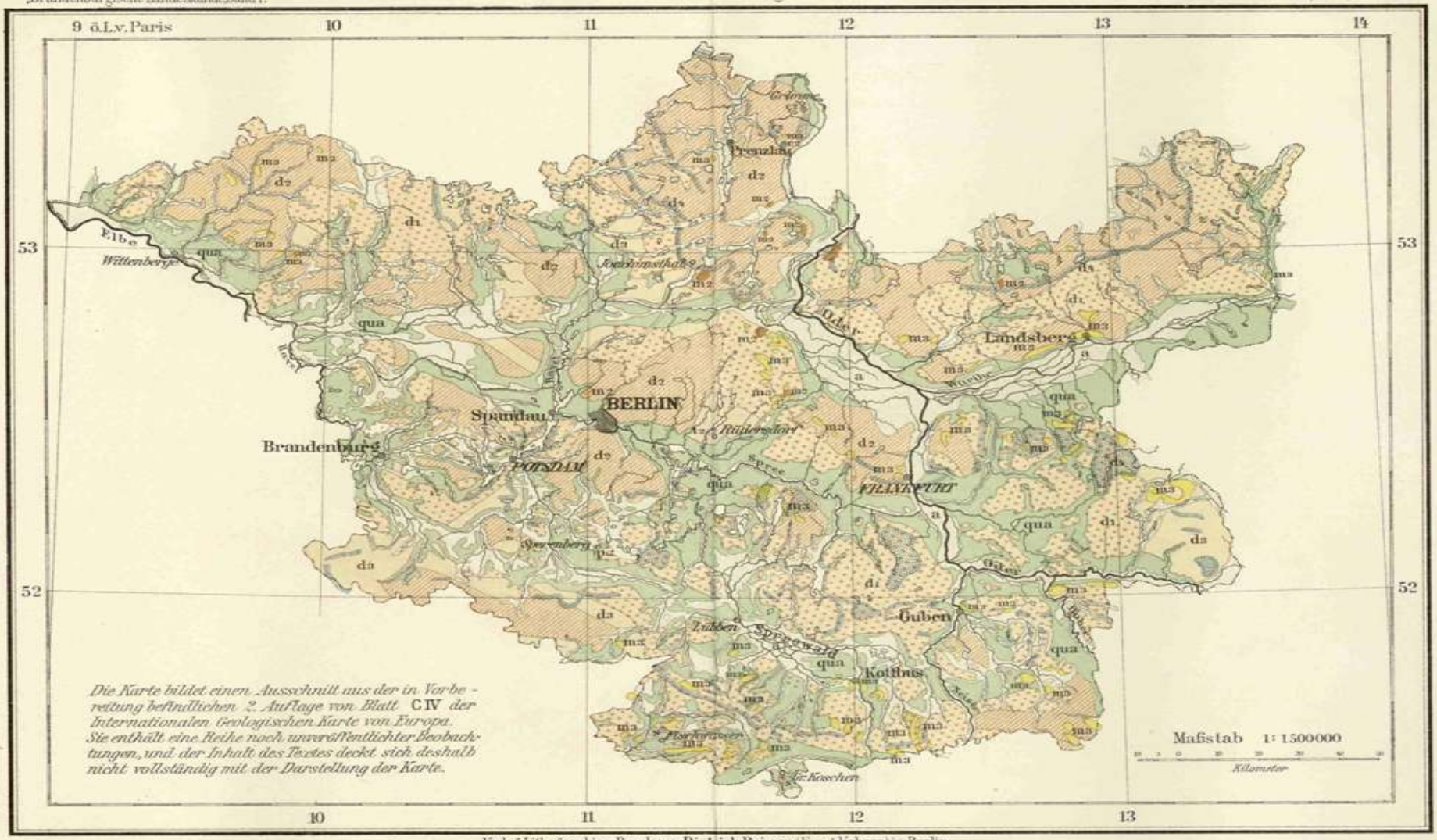

Verlag, Lithographie u. Druck von Dietrich Reimer (Ernst Vohsen) in Berlin.

Quartär

a	qua	d1	d2	d3	d4
Alluvium.	Talsand.	Hochfläche vorwiegend Sand.	Hochfläche vorwiegend Geschiebemergel.	Hochfläche, teils Sand, teils Geschiebemergel.	Endmoränen.

Tertiär

m3	m2
Miocän.	Mitteloligocän. (Septarienton.)

c2	t2	pa	s
Kreideformation.	Triasformation.	Zechsteinformation.	Silurformation.

Tiergeographische Karte der Provinz Brandenburg,

enthaltend die geographische Verbreitung des schwarzen Storches, Fischreihers, Kranichs und der Saatkrähe, sowie der Forelle, des Stintes und Zanders und das Hauptgebiet der Karpfenwirtschaft.

„Brandenburgische Landeskunde, Band I."

Zu: „Eckstein, Das Tier."

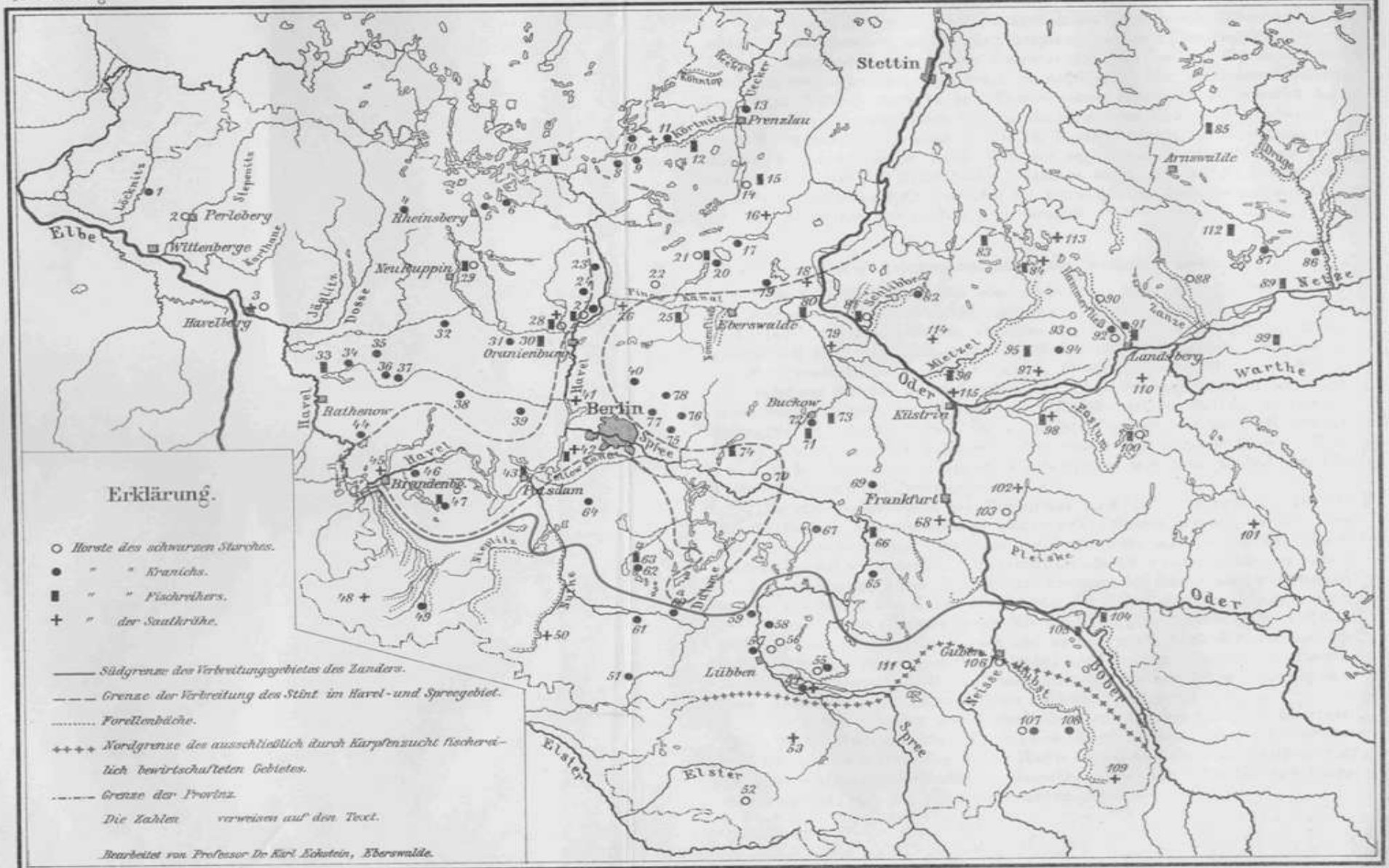

Verlag, Lithographie u. Druck v. Dietrich Reimer (Ernst Vohsen) Berlin.

2. Mark Brandenburg

Naturschutzgebiet „Sorauer Wald", Kreis Sorau

Verordnung des Regierungspräsidenten in Frankfurt (Oder) vom 31. Januar 1940 (Amtsblatt der Regierung zu Frankfurt (Oder), Stück 5 vom 3. Februar 1940, Seite 19)

Der Sorauer Wald liegt rund 2 km südlich von Sorau in der Gemarkung Sorau. Das Schutzgebiet umfaßt die Jagen 34, 35, 37 bis 41, 43 bis 53, 55 bis 66 und 68. Die Größe des Gebiets beträgt 647,7036 ha. Es gelten die üblichen Verbote. Gestattet sind die rechtmäßige Ausübung der Jagd, die ordnungsmäßige forstliche Bewirtschaftung und Nutzung sowie die landwirtschaftliche Nutzung in dem bisherigen Umfange.

Das umfangreiche Naturschutzgebiet „Sorauer Wald" schließt die mit 229 m höchste Erhebung der Provinz Mark Brandenburg ein, die dicht bei dem Rückenberge (222,6 m) liegt. Es gehört der Lausitzer Endmoränenlandschaft an, die hier einen prächtigen Laub-Nadelmischwald trägt. Höchst bemerkenswert ist das natürliche Vorkommen von Fichte und Edeltanne. In einzelnen Jagen nimmt die Tanne fast die Hälfte der Fläche ein. Manche Stämme sind 30 m lang und etwa 200 Jahre alt. Die Fichte erreicht Längen von 45 m und Durchmesser von über ein Meter.

31 stycznia 1940 roku na terenie Zielonego Lasu utworzono duży rezerwat o powierzchni aż 647,7 ha, który chronił wiekowe buczyny i wspaniałe lasy jodłowe i świerkowe

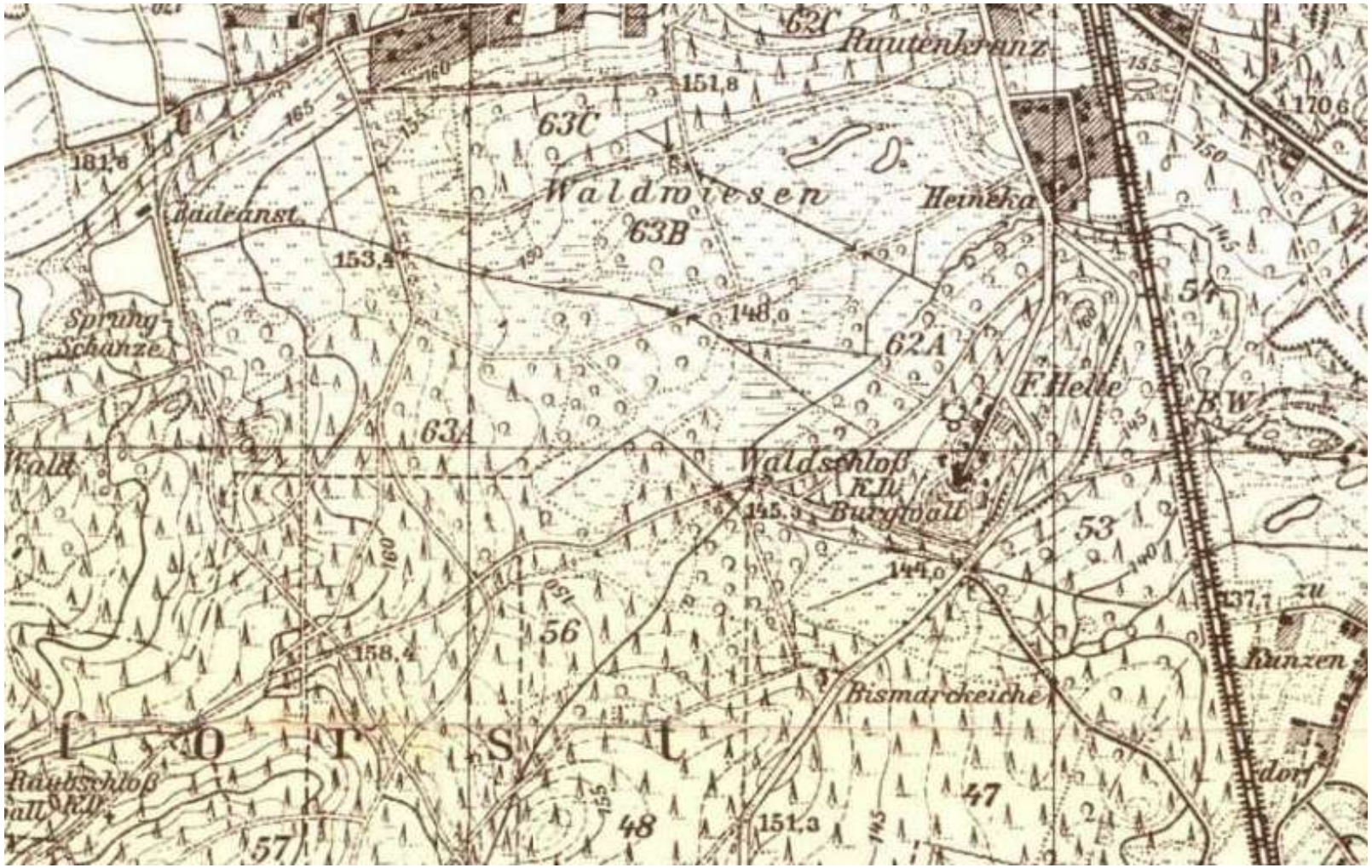

Przedwojenne nazewnictwo obiektów przyrodniczych

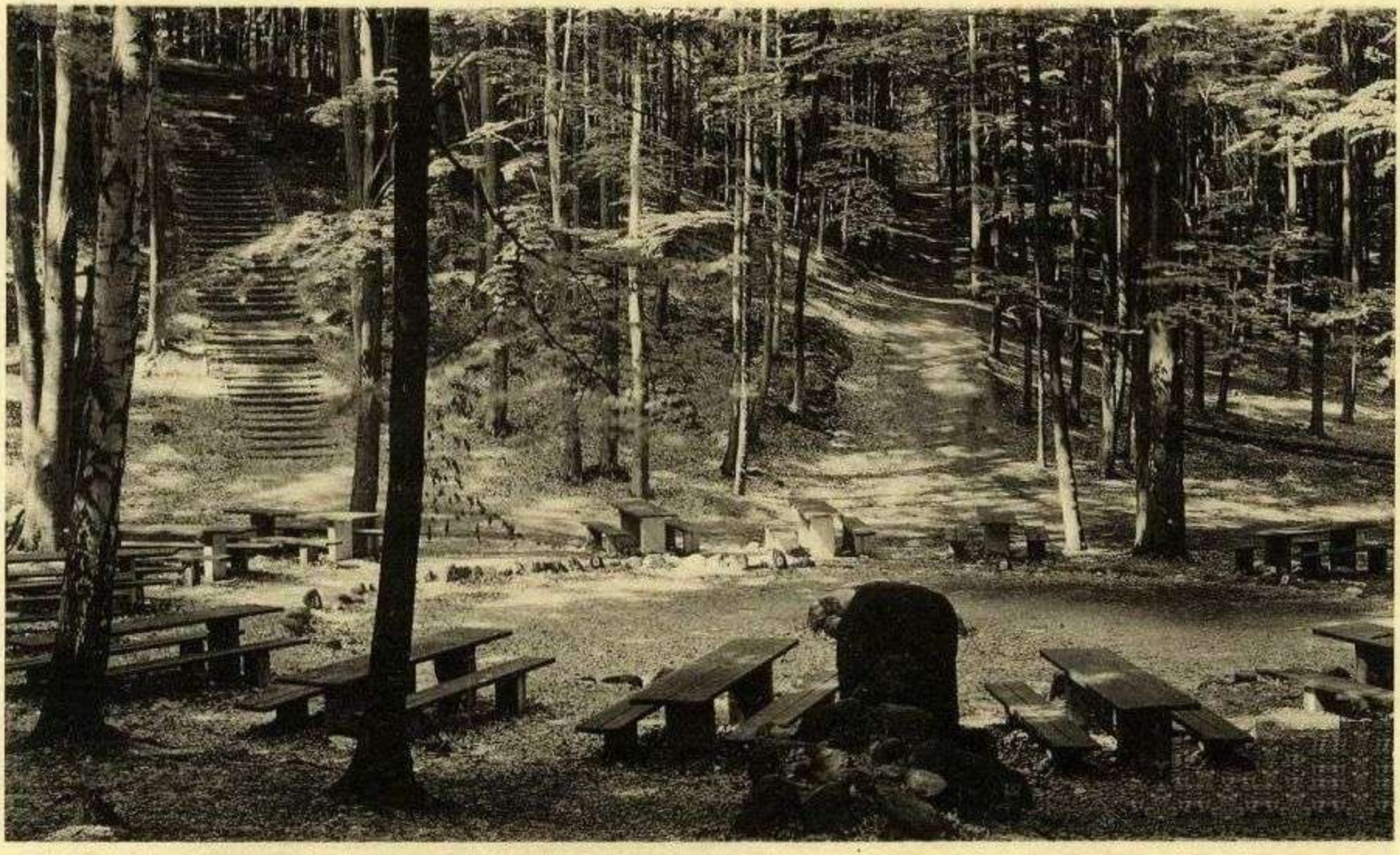

Lasy bukowe przed wojną . Euterpe.

Głaz „Głos Lasu”

Zestawienie form ochrony przyrody w województwie lubuskim i na terenie Zielonego Lasu stan na 01.01.2018 r.

Lp	Forma ochrony	Lubuskie	Zielony Las
1.	Parki narodowe	2	-
2.	Rezerwaty przyrody	67	-
3.	Parki krajobrazowe	8	-
4.	Obszary chronionego krajobrazu	28	1
5.	Obszary Natura 2000	12 obszarów ochrony ptaków (PLB) 63 obszary ochrony siedlisk (PLH)	1
6.	Pomniki przyrody	1309	6
7.	Stanowiska dokumentacyjne	2	-
8.	Użytki ekologiczne	408	1
9.	Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	11	-

źródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim

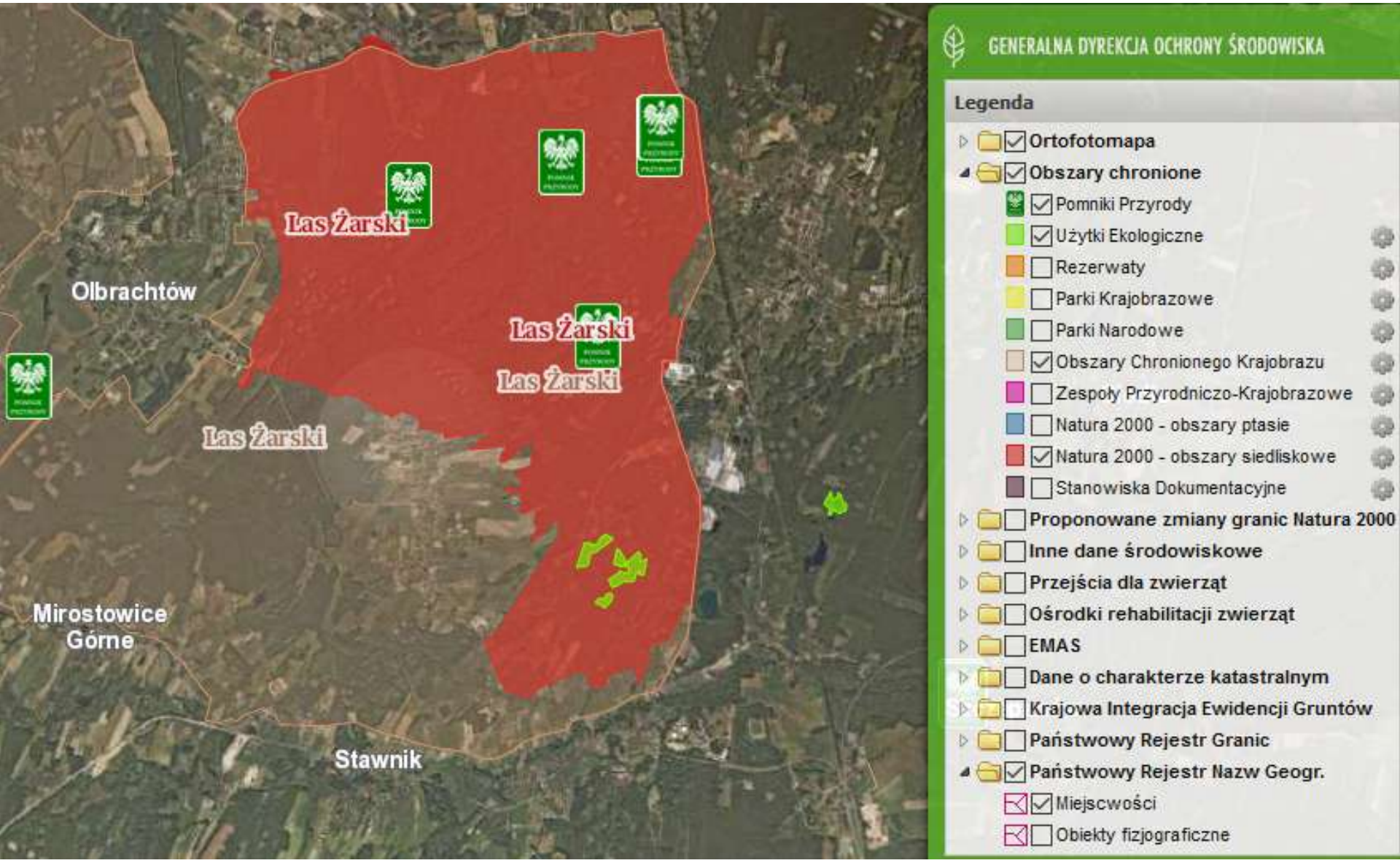

Mapa form ochrony przyrody. Granica obszaru Natura 2000, użytku ekologicznego „Katarzyna” i lokalizacja pomników przyrody

Buczyny – istota Zielonego Lasu

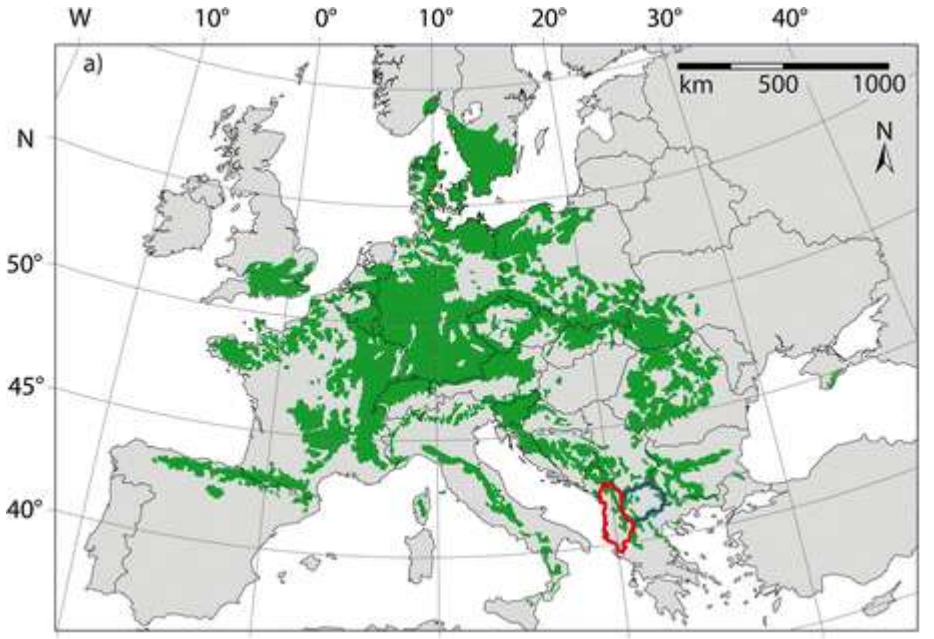

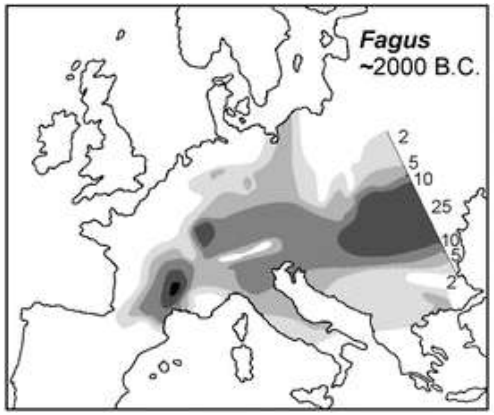

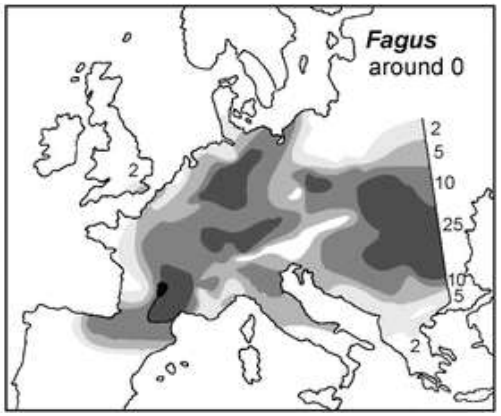

Buczyny

Najbardziej charakterystyczne i najcenniejsze lasy na tym obszarze to buczyny. Drzewostan tworzy tu prawie wyłącznie buk pospolity, z pojedynczymi domieszkami jaworu, jesionu i dębu. Dno tych lasów, szczególnie młodszych, jest silnie zacienione, dlatego niewiele jest tu roślin zielnych, a w wielu miejscach występuje tylko gruba warstwa ściółki (tzw. buczyny nagie). W runie uboższych, tzw. kwaśnych buczyn występują: kosmatka owłosiona, siódmaczek leśny, borówka czarna, szczawik zajęczy i mchy. W miejscach bardziej żyznych, u podnóża stoków, występują: perłówka jednokwiatowa, przytulia wonna i gajowiec żółty. Stare drzewostany nazywane są niekiedy halowymi, gdyż pnie buków przypominają filary podtrzymujące sklepienie koron, jak w gotyckich katedrach.

W zależności od żyzności i wilgotności siedliska botanicy wyróżniają dwa nizinne typy lasów bukowych: kwaśne buczyny niżowe *Luzulo pilosae – Fagetum* oraz żyzne buczyny niżowe *Galio odorati - Fagetum*.

Charakterystyczny jest zestaw gatunków roślin runa specyficznych dla tego lasu.

W runie uboższych kwaśnych buczyn występuje: kosmatka owłosiona, siódmaczek leśny oraz gatunki borowe jak borówka czarna, śmiałek pogięty i charakterystyczne mchy: płonnik strojny, widłozą b miotłowy i rokietnik pospolity. W miejscach bardziej żyznych, najczęściej u podnóża stoków, pojawiają się takie gatunki jak: perłówka jednokwiatowa, szczawik zajęczy, przytulia wonna, fiołek leśny i gajowiec żółty. Natomiast w pobliżu źródlisk występują szczyr trwały i trędownik bulwiasty.

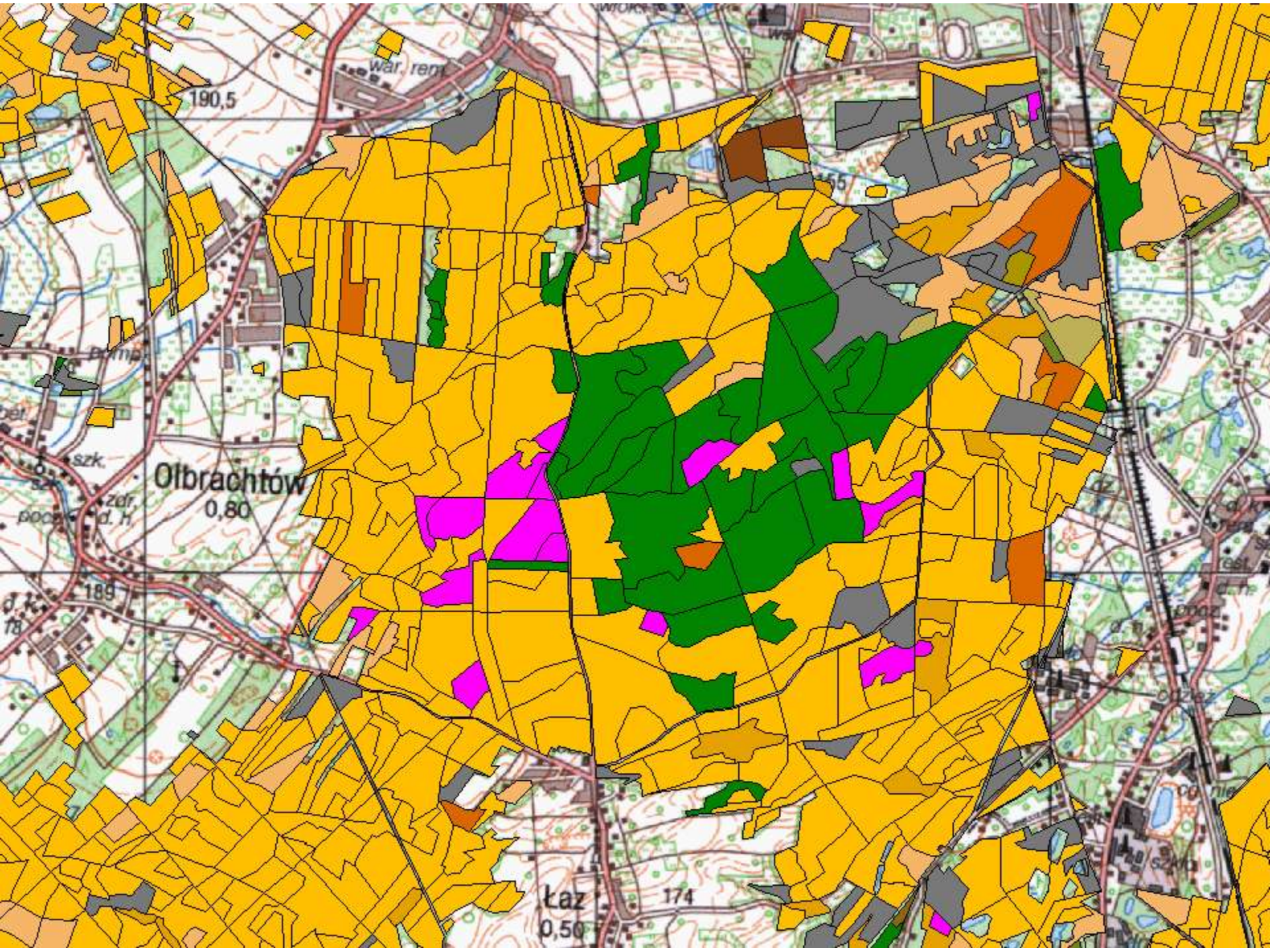
190,5
Olbrachtów
0,80
189
Łaz
0,50
174

W kwaśnej buczynie typu *nudum* dno lasu jest nagie.

Botaniczne rarytasy

W Zielonym Lesie można spotkać prawdziwe botaniczne perełki opisywane od dawna przez naukowców. Najcenniejsze gatunki, spotkane wokół źródlisk i wysięków, to: śledziennica naprzeciwlistna, rzeżucha leśna i fiołek mokradłowy. Osobną grupą ciekawych roślin są storczyki, zarówno leśne: buławnik mieczolistny, listera jajowata czy podkolan biały jak i łąkowe: kukułka plamista i kruszczyk rdzawoczerwony. Mniej zagrożone, ale ciekawe gatunki to: czosnek niedźwiedzi, gruszyczka jednokwiatowa, widłak jałowcowaty i goździsty, czworolist pospolity i owadożerna rosiczka okrągłolistna.

Ze względu na historię tego terenu (obecność pałacu myśliwskiego oraz miejsc wypoczynku), w leśnych ostępach Zielonego Lasu można natknąć się na stanowiska roślin „uciekinierów" z ogrodów, takich jak: barwinek pospolity, bluszcz pospolity, śnieżyczka przebiśnieg czy cebulica dwulistna.

Cardamine sylvatica. 628.

***Jodła pospolita* – to drzewo szczególne. Przed wojną znajdowały się tutaj wspaniałe drzewostany tego gatunku, a niektóre drzewa osiągały wiek 200 lat i 30 metrów wysokości. Po okresie zamierania jodły w latach 70. XX wieku, dzisiaj ten gatunek zaczyna się odradzać. Na zachód od drogi z Żar do Łazu spotkać można stare egzemplarze i młode nasadzenia.**

Porównanie gałązek świerku i jodły

Zimowit jesienny **– to roślina o ciekawej biologii. Różowo-liliowe kwiaty, podobne do krokusów, pojawiając się w pierwszej dekadzie września „witają zimę” - stąd nazwa. Zapylane są przez owady, nasiona zaś dojrzewają w zimie pod ziemią, a torebki z nasionami wyrastają nad ziemię wraz z liśćmi dopiero w maju. W Zielonym Lesie zimowit występuje na jednym stanowisku.**

Arnika górska

Nazywana również kupalnikiem, to żółto kwitnąca bylina z rodziny Astrowatych, o wysokości do 60 cm. Jej stanowiska spotykane są w południowej części Zielonego Lasu. Jest to gatunek trujący, natomiast w lecznictwie wykorzystuje się kwiaty. Maść z arniki jest używana w leczeniu kontuzji, obrzęków i oparzeń oraz w kosmetyce.

Dzwonek rozpierzchły (Campanula patula)

Uciekinierzy i agresorzy

Ze względu na historię tego terenu (obecność pałacu myśliwskiego oraz miejsc rekreacji), w leśnych ostępach Zielonego Lasu możemy natknąć się na stanowiska roślin „uciekinierów” z ogrodów, takich jak: barwinek pospolity, bluszcz pospolity, śnieżyczka przebiśnieg czy cebulica dwulistna. Jest też spora grupa, szczególnie w południowej części, gatunków obcych i inwazyjnych takich jak: robinia akacjowa (nazywana powszechnie akacją), czeremcha amerykańska, tawuła kutnerowata i dąb czerwony. Powodują one zniekształcenia naturalnych zbiorowisk leśnych oraz wypierają rodzime gatunki

Mapa *Herrschaftf Sorau z* 1758 r.

Płat barwinka pospolitego (*Vinca minor*) u podnóża grodziska, niedaleko Arkadii

Najciekawsze drzewa

Na terenie Zielonego Lasu można spotkać ciekawostki dendrologiczne takie jak: platan klonolistny, choina kanadyjska czy kasztan jadalny. Szczególnie ten ostatni, ciepłolubny gatunek ma ciekawą historię, gdyż został sprowadzony do Europy przez starożytnych Greków. Kasztany jadalne można spotkać w okolicy Łazu i Olbrachtowa.

Spośród rodzimych gatunków drzew na terenie Zielonego Lasu jest wiele wspaniałych okazów o wymiarach spełniających kryteria pomników przyrody. Pomimo tego, że ochroną prawną objętych jest tylko 6 drzew (choina kanadyjska, buk pospolity i 4 dęby szypułkowe), to według inwentaryzacji przeprowadzonej przez PTTK jest tu blisko 100 drzew, które można by objąć tą formą ochrony. Wiele z tych drzew ma nadane ciekawe imiona jak „Buk Kobylarz" czy „Dąb Telimena". Najokazalszy, chroniony jako pomnik przyrody „Dąb Zbójnika" rosnący przy drodze z Żar do Łazu, ma 533 cm obwodu.

Dwa dęby, pomniki przyrody, rosnące na początku alei prowadzącej do Żarskiej Arkadii. Widok obecny i z okresu międzywojennego.

Zwierzęta Zielonego Lasu

Specyficzne gatunki zwierząt związane z buczynami to rzadkie dwa gatunki ptaków: gołąb siniak, zasiedlający dziuple po dzięciole czarnym oraz muchołówka mała zasiedlająca niższe partie lasu. Wśród gadów najciekawszym gatunkiem jest żmija zygzakowata, natomiast wśród płazów kumak nizinny, rzekotka drzewna i traszka górska. Zestaw dużych ssaków jest typowy dla lubuskich lasów. Można tu spotkać sarnę, jelenia, dzika, lisa, ale również borsuka, a w zbiornikach na południu żyje wydra. Na obrzeżach Zielonego Lasu w okolicach Mirostowic i Olbrachtowa były obserwowane łosie.

Dziękuję za uwagę